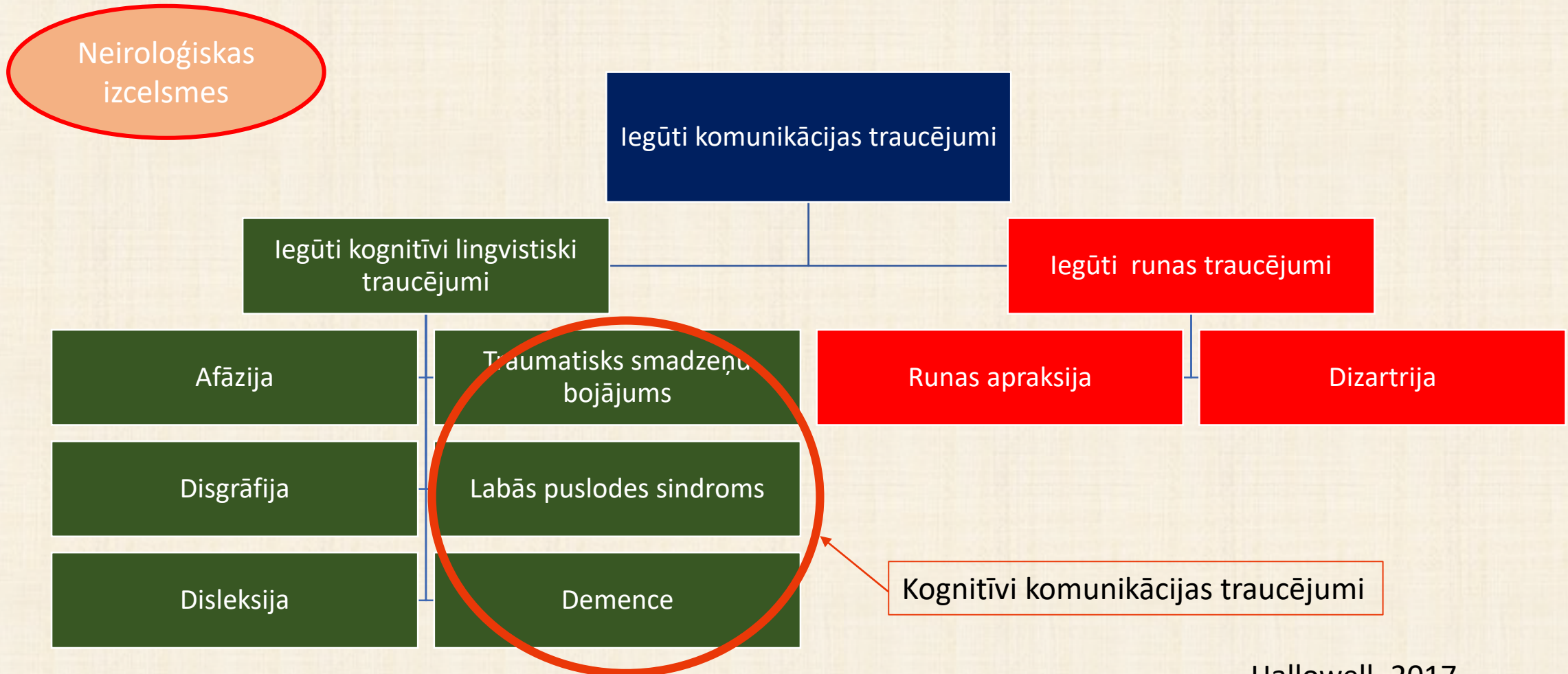

Kognitīvi komunikācijas traucējumi pacienti ar iegūtiem galvas smadzeņu bojājumiem un neurodeģeneratīvām saslimšanām

Asoc.prof. Baiba Trinīte, Dr.med.

Latvijas Logopēdu asociācija, Rīga, 13.09.2019

legūti komunikācijas traucējumi

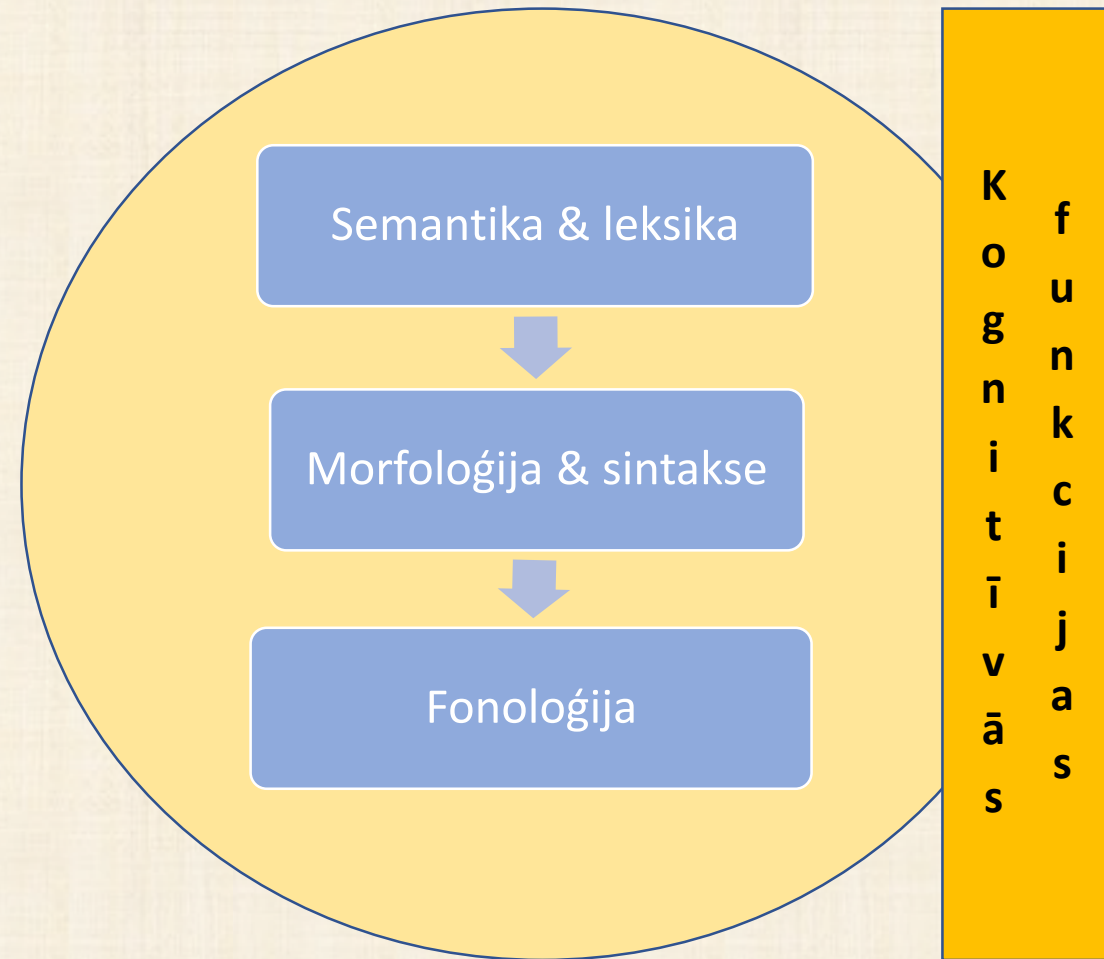
Hallowell, 2017

Valodas lingvistiskais modelis, tā traucējumi

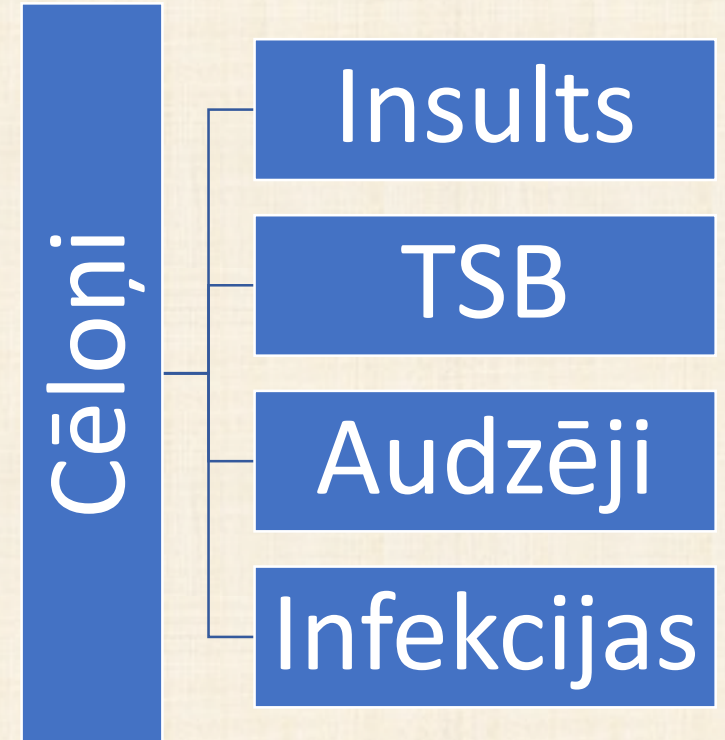
Afāzija: valodas vai kognitīvi lingvistisks traucējums? (C.Code, 2018)

- Valoda nevar funkcionēt bez kognitīvo funkciju atbalsta
 - Atmiņa- ilgtermiņa, īstermiņa, darba atmiņa
 - Praxis – spēja kontrolēt visu kustību plānošanu, programmēšanu un iniciēšanu
 - Uzmanība: koncentrēšana, noturība, pārslēgšanās
 - Izpildfunkcijas – plānošana, iniciācija, secīgums, kavēšana, monitorēšana, u.t.t.
 - Uztvere – sensorās informācijas (vizuālās, akustiskās, taktīlās u.c.) analīze un interpretācija

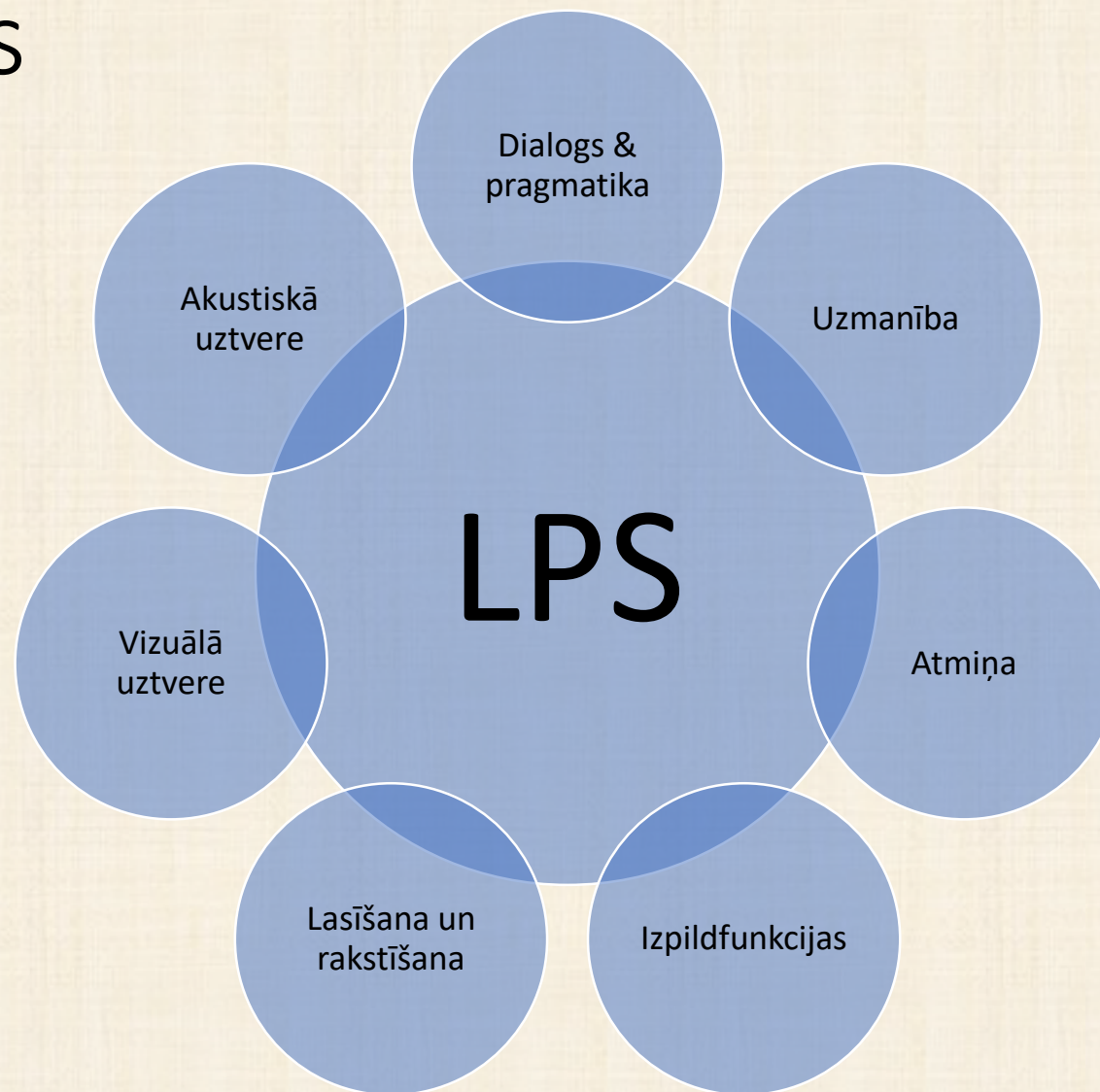
Labās puslodes sindroms(LPS)

- Labās puslodes sindroms ir simptomu kopums, kas radies smadzeņu labās puslodes bojājuma rezultātā
- LPS gadījumā var būt bilaterāli galvas smadzeņu bojājumi
 - Labās puslodes simptomi + kreisās puslodes simptomi
- LP nodrošina
 - Uzmanību, atmiņu, spriešanu un problēmu risināšanas spēju
- LPS gadījumā var nebūt komunikācijas traucējumi vai tie var būt nelieli
 - Dzīves kvalitātes pazemināšanās
- Pacienti ar LPS bieži ignorē traucējuma izraisītās problēmas

LPS simptomu grupas

- Simptomi variē pēc to izpausmes veida un izpausmes pakāpes
- Simptomu izpausmi var noteikt sociālā vide

Komunikācija & pragmatika

Receptīvas grūtības:

- Izprast un interpretēt konkrētas tēmas, uztvert galveno domu
- Izdarīt secinājumus
- Izprast idiomas, netiešas norādes, sarkasmu
- Pārslēgties no tēmas uz tēmu
- Interpretēt sejas izteiksmi
- Saprast humoru, jokus
- Receptīva aprasodija

Ekspresīvas grūtības:

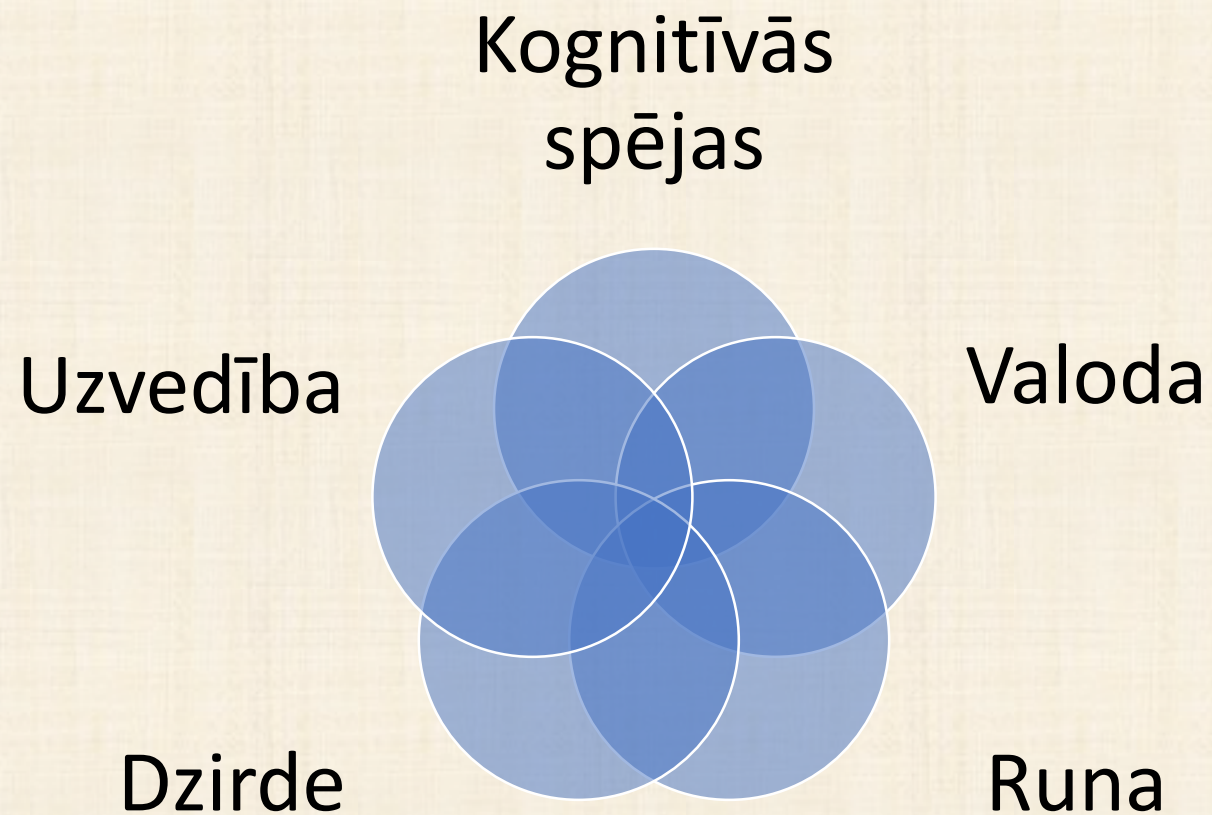
- «noturēties» sarunas tēmā, bieži to maina
- Veidot strukturētu stāstījumu
- Pievērš pastiprinātu uzmanību detaļām, grūtības vispārināt (tangenciāls stāstījums)
- Disprasodija vai ekspresīvā aprasodija (monotona runa)
- Ierobežota spēja uzsākt sarunu
- Konfabulācijas
- Hipo- vai hiperafektivitāte

Traumatiska smadzeņu bojājuma (TSB) epidemioloģija

- TSB sastopami heterogēnā populācijā: dažāds vecums, nacionalitātes, rases, kultūras, sociālekonomiskais statuss, izglītība
- TSB incidence
 - 262/100.000 (Eiropa)
 - Īpaši augsts risks
 - Bērni līdz 4 gadiem
 - Pusaudži 15-19 gadiem
 - Pieaugušie 65+
 - Vīriešiem 2x biežāk nekā sievietēm
- TSB smaguma pakāpes variē
 - Viegli pamanāmi simptomi
 - Pilnīgs funkcionālo spēju zudums visās ikdienas dzīves jomās
 - Veģetatīvs/ minimālas apziņas stāvoklis
 - koma

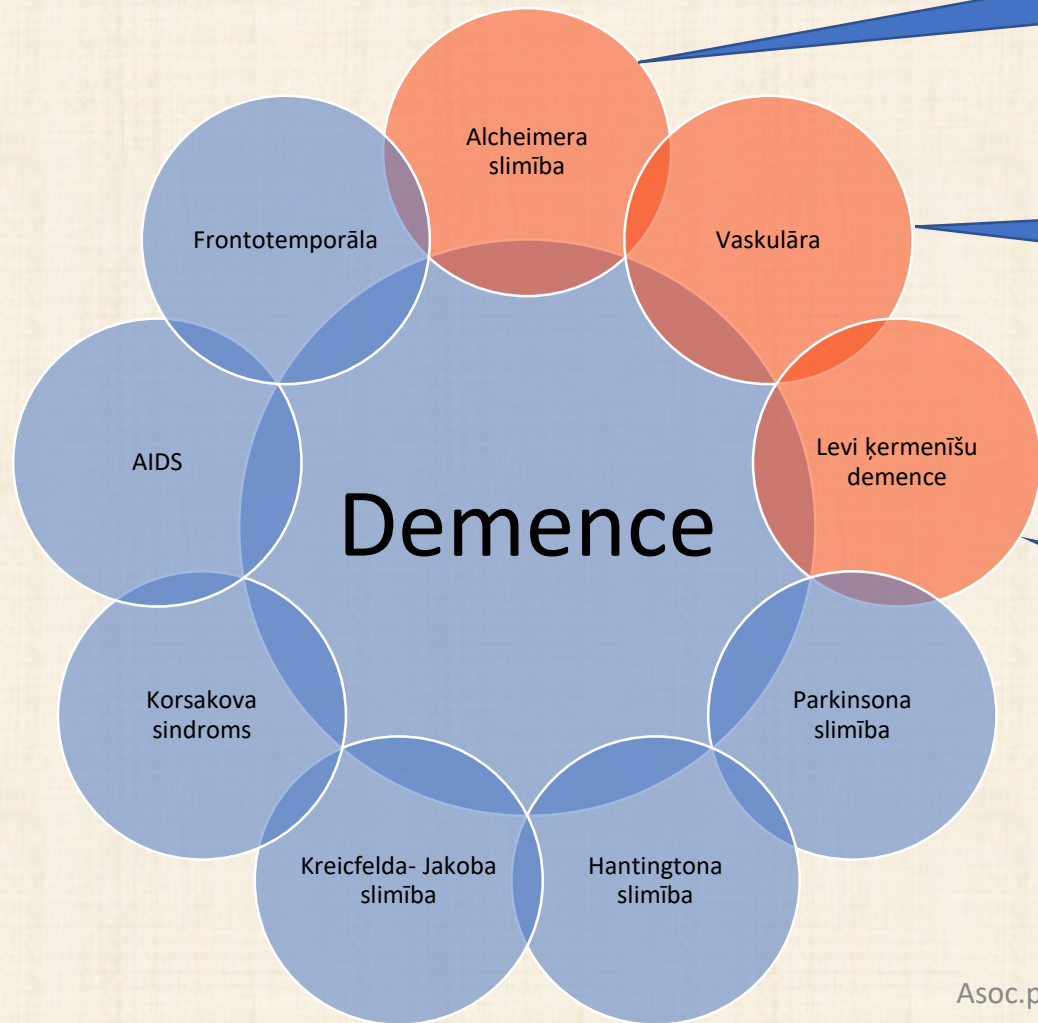
TSB simptomu grupas

Neurodeģeneratīvas saslimšanas

- Neurodeģeneratīvu saslimšanu raksturo **progresējošas izmaiņas** galvas smadzenēs, kurām raksturīgi daudzveidīgi galvas smadzeņu garozas augstāko funkciju traucējumi (atmiņas, domāšanas, orientācijas, saprašanas, rēķināšanas, spējas mācīties, valodas un spriešanas spējas)
- Primāri neurodeģeneratīvi stāvokļi
 - Viegli kognitīvi traucējumi
 - Kognitīvo spēju pavājināšanās, kas nav saistītas ar normālu novecošanas procesu
 - Demence
 - Simptomu kopums, kas ietver
 - **Atmiņas traucējumus**
 - Vienu vai vairākus kognitīvus un/vai lingvistiskus traucējumus
 - Primārā progresīvā afāzija (PPA)

Demences veidi

50-80% no visiem demences veidiem.
85+ saslims 45-60% (Nacional Institute of Aging,
2004)

20-30% demences gadījumi (Alcheimera biedrība,
2013).

10-25% no demences gadījumiem. Biežāk vīriešiem
nekā sievietēm. Pārmērīgs proteīna uzrāšanās
(Alcheimers, Parkinsona demence).

- Valodas problēmas cilvēkiem ar demenci sauc par **kognitīviem komunikācijas traucējumiem**
- Demence jāšķir no citiem demencei līdzīgiem stāvokļiem:
 - Depresija
 - Vitamīnu deficīts
 - Medikamentu ietekmēti stāvokļi
 - Pēc narkozes stāvokļi

Kognitīvi komunikācijas traucējumi

Kognitīvie traucējumi

- Atmiņas traucējumi
 - Darba vs īslaicīgā vs ilglaicīgā atmiņa
 - Anterogrāda & retrogrāda amnēzija
- Uzmanības traucējumi
 - Sadalīta uzmanība
 - Uzmanības pārslēgšanās
 - Redzes neglekts
 - Uzmanības koncentrēšana & noturība
- Izpildfunkciju traucējumi
 - Verbālas un darbību perseverācijas
 - Nespēja pielāgoties pārmaiņām
 - Spriešanas spēju traucējumi
 - Pārslēgšanās un sociālā adekvātuma problēmas
- Uztveres traucējumi
 - Vizuāli spatiālā atšķiršana
 - Prozopagnozija
 - ahromatopsija

Komunikācijas traucējumi (atmiņas traucējumu nosacīti)

- Vārdu atrašanas grūtības
 - Runas plūdums, nosaukšana
- Nepareiza vārdu semantiskas lietošana
- Nespēja pastāstīt par nesen notikušiem notikumiem kontrastā spējai stāstīt par pagātnes notikumiem

Primārā progresīvā afāzija (PPA)

- PPA ir progresējošs valodas spēju zudums relatīvi saglabātu kognitīvo funkciju gadījumā
 - Pakāpenisks iesākums
 - Neurodeģeneratīva izcelsme
 - Simptomi progresē
- Pirmie simptomi ir saistīti ar vārdu atrašanas grūtībām (izteikti pamanāmas, cilvēkiem, kuriem iepriekš nekas tāds nebija novērots)
 - Deģeneratīvie procesi sākas GS valodas zonās
- Vēlākos posmos attīstās viegli kognitīvi traucējumi un demence
- 50 vai 60 gadu vecumā
 - Diagnostikas problēmas, hipodiagnostika

JAUTĀJUMI?